

TÖLGYLEVÉL

A TÖLGY TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

A Galgahévízi láprét története

Reakció

Jövő a jelenből

Megalakult a Madarász Munkacsoport

Bemutatózik a Botanikai munkacsoport

A 2000. május 6-i kisvasútnap ismertetése

A Királyréti Állami Erdei Vasút története

A haragos sikló „jövőjéről”

Fészeképítés a Naszályon

Meghalt a Tisza...

A mi családunk

Teknősök reflektorfényben

„A magyar Csernobil”

**MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE
2000. (II. ÉVFOLYAM)**

**INGYENES
5. SZÁM**

Szerkesztőbizottság:

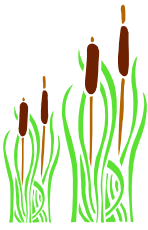
Barabás Zsuzsanna
Fogarasi
Annamária

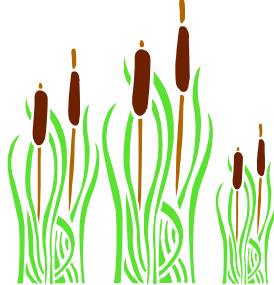
Tartalomjegyzék

PINTÉR BALÁZS: A Galgahévízi láprét históriája	3
SZABÓ ISTVÁN: Reakció	6
JANÓ TAMÁS: Jövő a jelenből	7
SZABÓ ISTVÁN: Megalakult a Madarász Munkacsoport	8
PINTÉR BALÁZS: Bemutakozik a Botanikai munkacsoport	9
MELEG ZOLTÁN: A 2000. május 6-i kisvasútnap ismertetése	10
MELEG ZOLTÁN: A Királyréti Állami Erdei Vasút története	12
BELLAAGH MÁTYÁS: A haragos sikló „jövőjéről”	13
LÁZÁR VIKTOR: Fészeképítés a Naszályon	15
DOROGMAN CSILLA: Meghalt a Tisza...	16
MOLNÁR VIKTÓRIA: A mi családunk	18
ÚJVÁRI BEÁTA: Teknősök reflektorfényben	21
KIS ZSÓFIA: „A magyar Csernobil”	23

A Galgahévízi láprét históriája

Az Úr 1999. évében, immár tradicionálisan ismét kiírta a Környezetvédelmi Hivatal a "Nem védett természeti értékeink" pályázatot, amire – sokak „rugdosására” (amiért nagyon hálás vagyok nekik) – beküldtem első pályamunkámat. Legnagyobb meglepetésemre „botanika” kategóriában 3. hellyel jutalmazták dolgozatomat, és így learathatta első babérjait az akkor még egyszemélyes Botanikai munkacsoport. A dolgozat egy láprétről szól, mely falum területén helyezkedik el. E rétről és különös kálváriájáról szeretnék mesélni a becses olvasónak.

1998 tavaszán az Oxigén című rádióműsorban elhangzott egy riport, mely sok természetbarát figyelmét felkeltette. Ebben a riportban Bratek Zoltán egy láprétről mesélt Galgahévíz és Hévízgyörk határánál. (Bratek Zoltán jelenleg az ELTE Növényélettani Tanszéken tanít, de mivel aszódi származású, ezért hobbiként gyermekkorra óta járja a Gödöllői-dombságot.) A szóbeszéd hozzám is elért és saját szakállamra elkezdtem kutatni. Második tippem telibe talált, és az ott talált gazdagságtól teljesen elkábultam. Minden egyes különleges növényfaj láttán egy rezgőfü (*Briza media*) szálát rezgettem meg a fülem mellett, s minden egyes rezdülés felébresztett: *Otthon vagyok, de mégis egy mesében!* Nőszirmok elszáradt kórói ágaskodtak ki a lápból, a következő év gazdagságát regélve, és mocsári nőszőfüvek százai köszöntöttek első utazásomkor.

Rögtön elkezdődött a rét felmérése. Az általam leírt listán még sok korrigálni való volt, ezért megkértem tanárait, segítsenek a terepmunkában. Emlékszem első közös kivonulásunkra, amikor egy hosszú, meleg júniusi nap után betértünk a rétre (Engloner Attila, Penksza Károly, Szerdahelyi Tibor és jómagam). A réttől mestereim is ledöbbsentek, Penksza „tanár úr” ült a nagy sástömeg közepében, és azt ordította:

- Nézzétek, *Blysmus compressus*!!!! Én innen fel nem kelek! - vártunk is rá pár percet. (Az előbb említett latin név magyar megfelelője a kétsoroscák, ami egy nem védett, de annál ritkább növény.)

Eztán jöttek a hosszas kószalások új növényfajok, „adatok” vadászására. A láprétről kiderült, hogy fajgazdagsága a Gödöllői-dombságban, (de meg merném kockáztatni, hogy országos szinten is) rendkívüli, és egyedülálló. (Régen sok ilyen típusú terület volt a dombságban, de nagy részét feltörték, eltűnt, mára csak „adat” letűnt időkről.) Pár hektáros területén több társulás is előfordul (Kovács Margit felosztása szerint):

1. Üde láprétek (*Caricetalia davallianae*)

Mészkedvelő üde láprétek (*Caricion davallianae*)

- Nagy szittyós láprét (*Juncetum subnodulosi*)
- Lápi sásos rét (*Caricetum davallianae*)

2. Láp- és mocsárrétek (*Molinietalia*)

Kiszáradó láprétek (*Molinion coeruleae*)

- Mészkedvelő kékperjés láprét (*Eu-Molinietum coeruleae*)
szubasszociációi:
 - ◊ Barna sásos-kékperjés rét (*Molinietum caricetosum hostianae*)
 - ◊ Muhar sásos-kékperjés rét (*Molinietum caricetosum paniceae*)

Nem szeretném untatni a nyájas olvasót a különböző társulások karakterfajainak és különlegességeinek felsorolásával, inkább csak csemegézgetnék belőle.

A láprétet nevezhetném a sások Eldorádójának, mivel több, mint 10 faj került elő, olyan ritkaságokkal, mint a bántási sás (*Carex buekki*), a lápi sás (*Carex davalliana*), a rostostövű sás (*Carex appropinquata*), vagy a fekete sás (*Carex nigra*).

Védett növényekben sem szűkölködik a terület. Eddig 12 növényfajt találtunk tanárainkkal:

1. táblázat: A láprét védett fajainak összesítése

Név	Eszmei érték (Ft)	Tőszám
Békakonty (<i>Listera ovata</i>)	2.000	8
Buglyos szegfű (<i>Dianthus superbus</i>)	5.000	400 felett
Fehér zászpa (<i>Veratrum album</i>)	2.000	20-25
Hússzínű ujjaskosbor (<i>Dactylorhiza incarnata</i>)	10.000	szórványos
Jávorka-fényperje (<i>Koeleria javorkae</i>)	5.000	tömeges
Keskenylevelű gyapjúsás (<i>Eriophorum angustifolium</i>)	5.000	75-80
Kornistárnics (<i>Gentiana pneumonanthe</i>)	10.000	1.000 felett
Mocsári kosbor (<i>Orchis laxiflora ssp. palustris</i>)	10.000	40 tő/100m ² , foltokban
Mocsári lednek (<i>Lathyrus palustris</i>)	5.000	szórványos
Mocsári nőszőfű (<i>Epipactis palustris</i>)	5.000	500 felett
Széleslevelű gyapjúsás (<i>Eriophorum latifolium</i>)	5.000	30-32
Szibériai nőszirm (<i>Iris sibirica</i>)	10.000	több ezer

1998 augusztusában az egyik terepbejárás után Szerdahelyi Tiborral meglátogattuk a polgármestert hivatalában, és még egyszer meséltünk arról, hogy mekkora kincs van a falu kezében. Megnyugtatót minket, s mivel sok tennivalója volt aznap, megbeszéltük, hogy visszatérünk rá később. A lényeg, hogy a falu ne nagyon tudjon róla.

1999 májusában Csáky Pétert – a Gödöllői Dombvidék Természetvédelmi Körzet egyik természetvédelmi felügyelőjét – is kivittem a területre. Akkor kiderült, hogy egy 1997. január elsejével hatályba lépett rendelet alapján minden láprét „Ex lege” országos szintű védettséget élvez, ha tudnak róla, ha nem. Így a miénk is. S mivel bejegyezte Péter a védett területek listájára, megnyugodtam, és vártam, hogy mikor jelenik meg a pontos lista a Magyar Közlönyben. (Megbeszéltük még azon problémákat is – pl. kanadai aranyvessző megjelenése; tavaszkonkenti leégetés, ami helyett évenkénti kétszeri kaszálás kéne; a közeli csatorna okozta kiszáradás veszélye – amelyeket természet és ember rótt ki a rétünkre.) 1999 októberében beadtam a pályázatot, és vártam az eredményre.

És akkor fel kellett ébrednem fantáziavilágomból!

A falu kultúrházában egy kisebb összejövetelen úgy gondoltuk egy kedves ismerősömmel, hogy feltárjuk a falu titkát. Egy posztert készítettünk, mely fotókkal illusztrálta a kincset. Sokan megcsodálták, és valaki rákérdezett, hogy pontosan hol is van a rét. Mivel nem lehettem ott, ismerősöm válaszolt rá. És amikor be lett azonosítva a pontos hely, az érdeklődők egyike pár szavával lerombolt egy addig szép lassan felépített világot.

- Ja, a Gánya! - mivel így hívják a falubeliek azt a részt - Hát oda nyárfát fognak telepíteni.

Ezt a mondatot csak utólag hallhattam egy csütörtök délután. Kiderült, hogy a 46 tulajdonos összefogott, és kitalálták, hogy 20 hektáron, amiből kb. 8 hektár a rét, nyárfást telepítenek. Még aznap este elrohantam a tulajdonosok szótárjához, ahol elszabadultak az indulatok. Egy igazi tapasztalt, érzelemmentes üzletember állt velem szemben. Vitánk heve egyre erősebb lett. Az illetőt nem lehetett semmivel sem meggyőzni, mivel igazából meg sem hallgatott. Mivel már kész volt akkor a pályázat, próbáltam azzal érvelni, de bele sem olvasott. Mikor közöltem vele a védett fajokat, és azok összes eszmei értékét, közölte, hogy nincs ott semmi, tudja jól, de majd a nyárfással kialakul a „falu tüdeje” (+ pár év múlva, amikor kitermelik az „erdőt”, egy elég borsos summa). A legborzasztóbb az volt, hogy akkor kezdték el az előmunkálatokat, amikor az a bizonyos rádióriport elhangzott. A falu is furcsán állt az üggyhöz, mivel 1998 októberében valaki aláírta az engedélyt a Polgármesteri Hivatalban. (Egy kis emlékeztető: 1998. május, rádióriport, ahol a polgármester jelen van; 1998. augusztus, látogatás a Hivatalba.) Az aláírás után jöttek a munkálatok, különböző engedélyek beszerzése, amit a telepítésre nyert pénzből fizettek a tulajdonosok. (Mivel elég szép összeggel finanszírozta az állam az erdőtelepítést.)

Na most ki a hibás, van-e hibás?!?

Ezen akkor nem igazán gondolkodtam, hanem másnap, aki csak élt és mozgott (meg persze volt valami kis köze a természetvédelemhez), mozgósítottam. Sikertelenül elérni, hogy a tulajdonosok is elhiggyék, hogy a rét védett. És ez mit jelent? SEMMIT!!!

Jelen pillanatban megy a „kódobálás” a tulajdonosok és a Duna-Ipoly Nemzeti Park között (mivel az utóbbi vette át az ügyet). Sajnos már nem látom át a zűrt, hogy ki kit vádol vagy nem vádol. Tavasszal lesz egy gyűlés, ahol az érintett felek együtt kivonulnak a Gánya ama bizonyos részére, hogy megoldják a problémát. (Remélem, én is részt vehetek a sorsdöntő megbeszélésen.)

Szokás mondani: *Minden rosszban van valami jó!* A láprét már nem létezne, csak egy nagy szántás uralná helyét, ha tavaly nincs az a hatalmas belvíz. A kálváriának még nincs vége, de remélem idén nem kell ekkora katasztrófa ahhoz, hogy megmaradjon a természet eme kis csodája és unokáink közül, ha véletlenül kikerül egy-két természetszerető, ő is álmódzva rezegtesse azt a bizonyos füvet.

Pintér Balázs

REAKCIÓ

Cikkemet a Tölgylevél 1999. 3-4. számában megjelent "Természetvédelem, avagy természetes védelem" c. cikkkel kapcsolatban írom. A cikk – ahogy kissé nehézkes nyelvezetéből kivettem – a nagy kérdést veti fel, nevezetesen azt, hogy miért kell védeni a természetet? Kell-e egyáltalán? Véleményem szerint kell. Azért kell, mert saját emberi mivoltunkat – kultúránkat, kulturáltságunkat, civilizációnk létét kérdőjelezi meg a természet hiánya, hiszen mindezek alapja a természet, a természetes környezet megléte.

A cikk felvázol egy modern virtuális világot, ahol van minden, ami az embernek kell: "GMO monokultur(h)a", virtuális természet, egy gyönyörű virtuális Föld, de minek, kérdem én? Kinek lesz szüksége a természetre? A kérdés nem képtelenség, csak mi érezzük így... Tétélezzük fel, hogy valóban létezik ez a virtuális Föld, képzeljük el a képet, ami élénk tárul: A Föld minden termőterületén GMOnokultúra, tehát van elég táplálék. Ipari területek, tehát van minden más. Bevásárló- és szórakoztató központok, tehát van mit csinálni, van hol szórakozni. Ha valaki sétálni akar a természetben, az hazamegy, felveszi a Virtuális Valóság Set™-et és sétál, pontosabban úgy tesz, és minden receptorát ugyanazok az ingerek érik, mint ha valóban sétálna a természetben. És akkor megszületik a következő generáció, és azt kérdezi: Mi ez a hülyeség? Sétálni valahol, ahol nincs esemény: se egy robbanás, se egy trükk, se gépzene, se automaták, se semmi. Mire jó ez az egész? Ez a generáció lesz az emberi élet utolsó képviselője a Földön. És ez így igaz, hiszen képzeljük csak el: Hol a költészet, ha nincs természet? Hol az építészet, ha nincs természet? Hol a zene, az igazi zene, ha nincs természet? Tehát hol a kultúra?

Kultúra, az meg minek? Minek? Kultúrára, kulturáltságra azért van szükség, hogy ne az ösztönös ember lépjen az előtérbe, mert az ösztönös ember mindent kiirt maga körül, hisz csak saját érdekét, magát, családját, faluját, városát, országát, népét védi. Elsőként – és mivel addigra csak saját fajtársai maradnak – kiirtja őket (saját magát) robbanással, trükkökkel, mint a moziban, ipari szőkén, kólával a kézben, mobil telcsiben a haver hangjával, vagy walkmannel az agyában, hogy zenére menjen, esetleg valami hallucinogén a gátlások ellen, rá egy kis pia, hogy gyorsabban hasson, bőfögyve, hányva... Jó poén lesz. Jó poén lesz megnyomni a gombot...

Tehát aki a természetet védi, kulturált ember, elmondhatja magáról, hogy (klasszikus értelemben) civilizált.

Szabó István

Jövő a jelenből

Bármennyire is környezetvédőnek gondolod magad, nem tudod úgy leélni egy napodat, hogy cselekedeteid legalább egy kis része ne járna környezetromboló hatással. Mert ha sötétedik, felkapcsolod a villanyt. Ha kaja kell, vásárolsz a boltban. És busszal mész haza. Mindebből mégsem az következik, hogy ki kell szállni a rendszerből, és elvonulni valahová vegetálni. Ha a környezeti szemlélet minden döntésben ott lenne, minimálisra csökkenthetnénk a szennyezést. De ehhez át kéne állítani a rendszert. Meg magunkat. A szemléletünket. És le kellene mondani egy csomó kényelmes (bár lehet, hogy felesleges) dologról. Ha visszatérünk addig a pontig, amit a földi biomassza kompenzálni tud, nyert ügyünk van. És a többi faj is megúsza. Ehhez csak annyi kell(ene), hogy minden egyes ember felismerje, az ő egyéni döntései másokéval együtt már látható eredményeket hozhatnak. Arra a kérdésre, hogy ő személy szerint miért nem tesz gyakorlati lépéseket a környezetért (pl. lekapcsolja a villanyt, ha kimegy a szobából), több embertől kaptam azt a választ, hogy azzal nem változna semmi, jelentéktelenül kicsi a hatás (és tényleg, az eredmény nem látható). Ha az emberek egymással párhuzamosan így gondolkodnak, akkor a helyzet felismerésénél nem jutunk tovább. Ennyi erővel viszont mindenki gondolhatná az ellenkezőjét is. Na igen. Ha a rövid távúak mellett a hosszú távú célokat is figyelembe vesszük, egyszerűen saját genetikai programunkkal ütköziünk. Mert az a fontos, hogy MI, ITT és MOST jól érezzük magunkat. Az utódaink meg majd megoldják valahogy. (És valóban, kénytelenek lesznek megoldani.) A jelen a fontos. De azért vagyunk EMBEREK, mert ezen túl tudunk lépni. Az állatokkal szemben számunkra van múlt és van jövő. Akkor nevezhetjük magunkat embernek, ha felül tudunk emelkedni a létfenntartás és fajfenntartás belső parancsain. Oké, nem tagadom, mindkét program végrehajtása általában kellemes érzésekkel jár. De mindamellett nekünk megadatott, hogy javíthassunk a jövőnkön (és a kölykeink jövőjén), ha akarunk. Néhányan akarnak. Ezek vagyunk mi, remélem. Mindaz, amit tehetünk, a jelenlegi szemlélet megváltoztatása a saját környezetünkben. Viszont szembe kell nézni azzal, hogy furcsa gyerekek néznek, rosszabb esetben hülyének. De ha igazán hiszel a saját elveidben, ez nem tarthat vissza (engem legalábbis nem). A többiekre pedig szükség van, mert az út rajtuk keresztül vezet. A problémákat néhány elszigetelt ember nem oldhatja meg. Ezért aztán (szerintem) végtelenül hibás gondolkodás az, mikor néhányan ellenségnek tekintik azokat, akik nem „zöldek” (lásd: Kukabúvár kirohanásai). Így nem lehet párbeszédet folytatni vagy elkezdni. (Általában nem is válaszolnak az említett újság leveleire hivatalos szervek. Ennek persze egyéb okai is vannak.) Ráadásul megutáltatjuk magunkat, mert mi mindig mindenbe belekötünk, stb. Igen, mondhatjuk így is. Vagy úgy, hogy mi másképp gondoljuk. Tény, a környezetvédelmi minisztériumot megvették a multik. És ez még így is lesz egy darabig, igaz, az EU hozhat lényeges változásokat. De attól tartok, amíg környezetrombolásunk hatását nem érezzük mindennapjainkban, nem lesznek drasztikus lépések. Persze akkor már rég mindegy. A hirtelen felismerés szülte tüneti kezelések pedig nem oldják majd meg a valós problémát. (Mondjuk, ha a felszínen már elviselhetetlen a klíma, leköltözzünk a föld alá.) A jövőben meghozandó szigorú emissziós és egyéb megszorítások pozitív hatása pedig legalább 20-30 év múlva jelentkezik csak. Lement a magyaron még annak idején egy idézőjelbe tett dokumentumfilm. A jövőből tekintett vissza az ezredforduló körüli és utáni időszakra (kb. 2100-ig). Végülis pár fokos hőmérséklet-emelkedés, egy méteres tengerszint-emelkedés és óriási környezeti és humán veszteségek árán az emberiség úrrá lett a helyzeten. Szóval heppiend. És a Föld nagy részét erdők borítják. Meg szélkerekek és napelemek. (Megvan videokazin, szóval akit érdekel, az meglesheti.) Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy a jövő sötét lesz. Csak tanulságos.

Nos, a történetnek itt van vége, miután elfogyott az ihletem. Kíváncsi vagyok a véleményetekre, úgyhogy aki akar, reagáljon bármi módon. Minden jót, skacok!

Janó Tamás

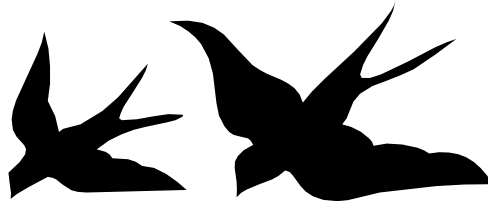
MEGALAKULT A MADARÁSZ MUNKACSOPORT

1999 végén hivatalosan is megalakult egyesületünk madarász munkacsoportja, a tagság kérését kielégítendő. A munkacsoport vezetősége három főből áll: Lázár Viktor (MTK II.; kol.: A/3021), Cserhádi Mátyás (KGI II.; kol.: A/3020) és Szabó István (KGI II.). A csoport megtartotta első, alakuló ülését, ahol elfogadtuk a munkacsoport alapszabályzatát. Egyelőre nem sikerült nevet és "címet" kitalálnunk, ez a következő gyűlés feladata lesz (Ötleteiteket szívesen várom!), ahol ezek mellett megbeszéljük a munkacsoport ez évi (2000.) teendőit és programjait, azok lebonyolítását (a programok olvashatóak az egyesület hirdetőjén, az Állattan tanszéken). Minden (tölgyes, nem tölgyes) érdeklődőt szeretettel várunk. Addig is sz**AVES**ztok!

Szabó István (gazza@nt.ktg.gau.hu)

Bemutatkozik a Botanikai munkacsoport

Sokak kérésére és „unszolására” egy újabb csoporttal lett gazdagabb egyesületünk.

Az ötlet a Naszályt járva pattant ki, miközben a pelék vadászata közben és a nappali semmittevések alatt mindenféle „védett gazokban” gyönyörködtünk, és módszeresen tapostuk el a „vitézkosborokat”. Más kirándulásokon is elének ugrott egy-két érdekes növény, és indult az érdeklődők láncreakciója. „Nézd, ott egy...”, vagy „Milyen szép ez a...”, esetleg „Épp most léptél rá!”.

De mivel ezek a növények általában nem egyeztek meg azokkal, amiket a növénytanszék imafalánál görnyedve szuggeráltunk, gyakran felmerült a kérdés, hogy valójában mi is a nevük, hova tartoznak, miért ott élnek stb.

E kérdések megválaszolására alakult a Botanikai munkacsoport. (Persze nem fog tudni mindenre választ adni, csak annyit, amit tudása megenged.) Ez egy teljesen kötetlen csoport, bárki tagja lehet, aki egy csöppet is érdeklődik a botanika iránt. Nincs szükség a belépéshez semmi különleges képességre, tudásra, nem fogja a csoportvezető senkinek kitépni a belső szerveit még akkor sem, ha „véletlenül összekeverik a vitézvirágot a vitézkosborral”.

A kirándulásokon való ismerkedés mellett szeretnénk egy kicsivel tudományosabb munkát is végezni. A következőkben ezen – megvalósult és megvalósulásra váró – tervekről szeretnénk írni.

A csoport (bár itt még egyszemélyes volt) eddigi eredménye a „Nem védett természeti értékeink” pályázaton való eredményes részvétele, ahol „botanika” kategóriában 3. helyezést ért el.

A Naszályt már több botanikus (pl.: Vida Gábor, Vojtkó András) mérte fel, így azt gondolná az ember, hogy semmi értelme vele foglalkozni, lerágott csont. Pedig nem az! Mindig akadnak új, eddig le nem írt fajok a területről. És sajnos tűnnek is el. Pár évvel ezelőtt Seregélyes Tibor állt neki, hogy a Naszály-hegy védett növényeiről ponttérképet készítsen. A munka el is készült, de azóta hosszú idő telt el, és egyes adatok már nem tükrözik a jelenlegi állapotokat. Tervbe vettük, hogy a ponttérképet a magunk módján pontosítsuk, az új adatokat regisztráljuk. Ehhez természetesen az egész területet be kell járni, ami a terepismeretünket is javítani fogja.

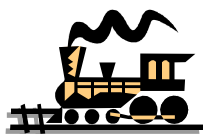
Részt szeretnénk venni az egyesület legújabb munkájában is, amit a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén (Ipoly mente, Táti-szigetek) fog végezni.

Röviden ennyit szerettem volna leírni a még gyermekcipőben járó, új munkacsoportról, és remélem, akik belépnek köreinkbe, maradandó, szép élményekben részesülnek a növények világától.

Balázs

Pintér

A 2000. május 6-i kisvasútnap ismertetése

A kisvasútnap látványos és mozgalmas megszervezésével célunk a kisvasutak népszerűsítése az utasaink körében. Rávilágítani arra a tényre, hogy kisvasútjaink mekkora értéket képviselnek számunkra történelmileg és technikailag egyaránt. Sajnos ezek az értékek rohamosan fogyatkoznak egykori nagyságukhoz képest, és ez a tény arra mutat rá, hogy fokozott figyelmet kell tanúsítanunk kisvasútjaink iránt. A jelenleg még meglévő vonalak rossz műszaki és gazdasági helyzetén néhány elszánt civil ember nem tud változtatni. Nagyobb társadalmi összefogást igénylő feladat mindnyájunknak, és azok számára, akik szeretik a kisvasútjaink csodálatos hangulatát.

A Királyréti kisvasútnap szeretné bemutatni a kisvasutak különös varázsát, életét, munkáját és mindennapi gondjait. Megpróbáljuk a dolgokat más irányból is megvilágítani. Tervünk az, hogy az erdei vasutak jelentőségét a természetvédelem, a környezetvédelem és a közlekedés fontos képviselőjeként is bemutassuk. Mindennapi életünkben folyamatosan értesülünk környezeti problémáinkról, útjaink fokozatos minőségi romlásáról, és fogyatkozó természeti értékeinkről. A kisvasút ezeknek a problémáknak hosszú távú megoldását nagyban elősegítheti.

A természeti kincsek bemutatathatók a vasúttal anélkül, hogy abban bármi komoly, vagy maradandó sérülést okoznánk. A kisvasútnapon megpróbálunk olyan szervezeteket, vállalatokat felvonultatni, kiknek céljuk a természet részletes bemutatása, megismerése és megóvása. Munkájukkal és hivatásukkal szeretnének megismertetni.

A kisvasútnapon az érdeklődőknek lehetőségük adódik megismerkedni a gyakori és ritka hazai növény- és állatfajokkal, a környezetvédelem elméleti és gyakorlati tevékenységével. A természeti fotókiállítás ritka és páratlan, a természetből kiragadott képekkel próbálja még közelebb hozni a szinte észrevehetetlen pillanatokot a látogatók számára.

Meleg Zoltán

<i>Kisvasútnapon résztvevő szervezetek neve</i>	<i>Résztvevő szervezetek által bemutatott téma</i>	<i>A bemutatásra szolgáló helyek ill. terület</i>
GATE Növénytan tanszék	Növények, gombák ismertetése és bemutatása	Bajdázó
GATE Állattan tanszék		Bajdázó
GATE Fotóköri	Látványos természeti fotók bemutatása	(Madarásház)
GATE Zöld Klub	Környezetvédelem átfogó bemutatása	Bajdázó
Királyréti erdészet	Erdő-erdőgazdálkodás, és erdei gépek bemutatója	Királyrét (erdészet)
KBK	Magyarországi kisvasutak bemutatása	Királyréti vasútállomás
Duna-Ipoly Nemzeti Park	A nemzeti park értékeinek bemutatása	Madarásház
MÁV Nostalgia Kft	Évadnyitója	Kisvárosi kisvasút állomás
Tusnádi Károly	Magyarország kisvasútjai képekben	Kisváros
Helybéli lovasok	Lovasbemutató, lovasparádé	Királyrét
Királyréti Állami Erdi Vasút	A kisvasút átfogó bemutatása, járműparkjának megtekintése. A kisvasút múltja, jelene és jövője.	Paphegy vonalfőnökség
Trófeás étterem		
Országos kisvasúti hajtánytalálkozó		

A Királyréti Állami Erdei Vasút története

Kevesen tudják, hogy a Börzsönyben volt hazánk legkiterjedtebb erdeivasút-hálózata 1910-1930 között. Bár egyszerre sosem közlekedettek, de az összvonalhossz így is több, mint 200 km volt. Ma ezekből csak a Királyréti kisvasút üzemel viszonylagos rendszerességgel.

A királyréti (régi nevén huta), mintegy 4000 hektáros birtok akkori tulajdonosa, Sierstoff Henrik a gazdaságos fakitermelés érdekében fektette le a kisvasutat 1893-ban. A nyomköz ekkor 600 mm volt, és Nógrádverőcétől Adolfskútig tartott 18 km hosszúságban. Az üzem nyereségesnek bizonyult, így rövidesen a pályát Kimarosnál a Dunapartig vezették. Ezáltal a kitermelt fát, és az ekkor megnyílt bajdázói kőbányából termelt követ közvetlen lehetett szállítani nemcsak nagyvasúton, hanem hajón is. A nagy teherszállítási kapacitás, és a jelentősen növekvő pályahossz miatt Pap-hegyen javítóműhelyt létesítettek. Ma is itt található a vontatási főnökség.

Az első világháború alatt az erdő, a két kőbánya és a vasút több mint háromszáz ember részére biztosított munkahelyet. Naponta átlag hetven megrakott teherkocsi volt a szállított mennyiség. A folyamatos forgalmat hét darab gőzmozdony biztosította. 1916-tól 1920-ig Csecsovincska Emil cseh földbirtokos tulajdonába, majd az Angol-Magyar Bank kezelésébe került. Körülbelül ekkor kerültek a vasútra Szlovéniából a Koblav és a Triglav nevű gőzmozdonyok. A Triglav a későbbiek folyamán a vasút leghíresebb és legkedveltebb mozdonya lett. Jelenleg a nagyeceni Múzeumvasút kiállítási darabja.

1924-ben Hoffer Kunó svájci illető lett a társaság tulajdonosa. Nevéhez igen komoly fejlesztések és korszerűsítések fűződnek. A kisinóci kőbánya és a Pap-hegyi közútda között kötélpályát építtetett ki. A harmincas években volt a vasút a csúcspontján. 1941-ben bezártak a bányák, és a drótkötélpályát is elbontották. A negyvenes évek végén a vasutat államosították. 1954-ben megindult a személyszállítás a gazdaság fellendítése érdekében. A teherszállítás rohamosan csökkent. 1954-től a vasút a Börzsönyi Erdőgazdaság, majd az Ipolyvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság (jelenlegi Ipoly Erdő Rt) kezelésében üzemel. 1976-tól lett Úttörővasút. Ekkor évente 200-300 úttörővasutas szolgált nyaranta. A forgalom ez idő tájt évi 450-500 ezer fő volt. A nagyfokú igénybevételt már nem bírta a több, mint nyolcvan éves pálya. A járműpark is elöregedett, és cserére szorult. 1978-ban megkezdődött a teljes átépítés, mely során 600 mm-ről 760 mm-re változtatták meg a nyomtávot, sok helyen új helyre került a nyomvonal is. Az új sínek és járművek más, megszüntetett kisvasutakról kerültek ide. Így legalább az onnan idekerült dolgok is megmenekültek. A sínek a ceglédi, a járművek pedig a sárospataki megszüntetett kisvasútról kerültek ide. 1981. június 7-én indult meg újból a forgalom, napi 12 pár vonattal. 1992 májusában a vasutat gazdasági okokból leállították, de anyagi segítséggel és nagy társadalmi összefogással augusztusban újraindították.

Jelenleg mindig csak egy szerelvény jár. Télen hétköznaponta nem közlekedik, hétvégeken is csak három, nyáron hétköznap kettő, hétvégén pedig napi öt pár vonat jár. Utasforgalom évi kb. 70 ezer fő.

Zoltán

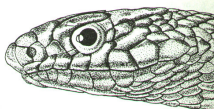
Meleg

**„Csuda teremtéseit Isten ujjainak,
 Mellyekkel jeleit adta jóságának,
 Nincs emberi elme, mely gondolatjainak
 Élivel felérné s számát mindazoknak.
 Mert ugyanis az Ég szép seregivel,
 A Föld mindennémü tellességeivel,
 Tenger csudálatos s titkos mélységével
 Csudára hívnak bennünket teljességgel”**

Miskolczi Ferenc (1702)

A haragos sikló „jövőjéről”

Magyarország területén öt siklófaj honos, ezek a vízisikló (*Natrix natrix*), a kockás sikló (*Natrix tessellata*), az erdei sikló (*Elaphe longissima*), a rézsikló (*Coronella austriaca*) és a haragos sikló (*Coluber caspius*).

Mint minden hazai kétélű- és hüllőfaj védettek, közülük a haragos sikló fokozott védelem alatt áll, eszmei értéke 300000 Ft (1997). Előfordulása bizonyítottan csak a Budai-hegyekre (Sas-hegy, János-hegy, Budaörsi-hegyek...) és a Villányi-hegységre (Szársomlyó) korlátozódik. Előbbi élőhelyén a befogott példányok száma az 1900-as évek folyamán rohamosan csökkent. Az 1920-as, '30-as években elterjedtnek számított a haragos sikló a Gellért-, Sas-, János-, Mátyás-hegyen, az Óbudai-hegyekben és a Budaörs környéki hegyek napsütötte, kopár dolomitsziklagyep társulásokkal borított déli fekvésű oldalain. A faj utolsó előfordulásával kapcsolatos adatok a Mátyás-hegyről 1943-ból, a János-hegyről 1955-ből, a Gellért-hegyről 1956-ból származnak. Törökbálinton 1959-ben, az Óbudai-hegyekben 1961-ben akadtak utoljára élő példányokra. A legfrissebb adatok Budaörsről származnak, itt 1958, 1959, 1983, 1984, 1988, és 1996 során is láttak, illetve fogtak be haragos siklókat. Sajnos 1997 és 1999 között állatokat csak egyre ritkábban láttunk és levedlett bőr sem sok került elő. A Sas-hegyen 1990-ben találták az utolsó egyedet.

A Villányi-hegységben már nem ilyen rossz a helyzet, mind a korábbi, mind a tavalyelőtti és a tavalyi évek során kerültek kézre állatok szép számmal. 1998-ban 27 példány lett megjelölve, tavaly júliusig további nyolc. Ezek nem is olyan rossz adatok, ha figyelembe vesszük, hogy hazai siklóink közül ezt a fajt a legnehezebb elfogni, részint agresszivitása, részint villámgyors mozgása miatt.

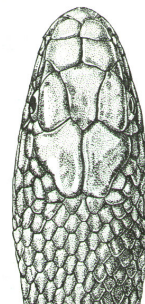
Áttelelésüket követően május végén bújnak elő a téli búvóhelyükül szolgáló sziklarepedésekből, illetve a földben rejlő lyukakból. Ebben az időpontban a legkönnyebb őket foglyul ejteni, mivel a tél folyamán meglehetősen legyengülnek. Párosodásuk rendszerint március-április fordulójára esik. Tojásaikat, melyek száma 5 és 12 között mozog, június végén rakják le az avar alá vagy korhadó fák tövébe, ezekből szeptemberre bújnak ki az utódok. A fiatalok szinte kizárólag apróbb rovarokon élnek, míg a kifejlett állatok főleg gyíkokat, kisebb rágcsálókat, de ha tehetik, mindenekelőtt énekesmadár-fiókákat fogyasztanak. Nem ritka, hogy más siklókat is megtámad (ez alól csak a vízisikló a kivétel). Vadászterületét búvóhelye körül 50-500 méteres

körzetben jelöli ki olyan területen, ahol szükség szerint egyéb menedékek is rendelkezésre állnak. Október közepe után már ritkán mutatkozik, téli álmára készül fel.

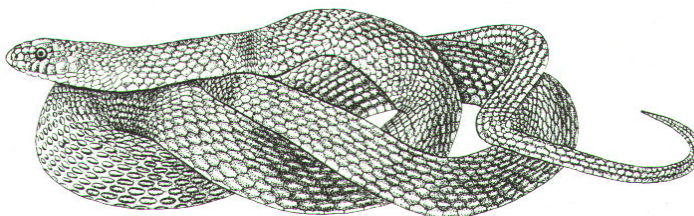
Szerencsés esetben, ha elkerüli legfőbb ellenségét, az embert és a kígyászölyvet (*Cricaetus gallicus*), 15 évet is megélhet, és ezalatt ritkán 1,8 méter hosszúra is nőhet. Illetve nőhetne, de okkal tarthatunk attól, hogy ez nem így lesz.

Táboraink és munkacsoportunk célja a haragos siklót és a parlagi viperát – melynek száma szintén csökkenőben van – alaposabban megismerni és másokkal megismertetni, mert nem lenne jó, ha ezek az állatok már most, mikor még a természetben megtalálhatók, tudatunkban csak vitrini fajokként szerepelnének. A „Szársomlyó projektünk” célja körülbelül felmérni a helyi populáció méretét, meghatározni ivararányát. A befogott egyedekről pontos méretet véve a fajra jellemző pajzsmintázatot, illetve ennek elváltozásait is rögzítjük. Vér- és szövetminták DNS-ének vizsgálatával megpróbáljuk meghatározni, hogy ezek a populációk genetikailag milyen távol állhatnak egymástól és a törzspopulációtól, hiszen a feltételezett, a jégkorszak utáni, közép-törökországi területekről kiinduló szétterjedésük óta már nagyon sok idő telt el. A vizsgálatokkal következtethetünk az esetleges beltenyészet mértékére is.

A „táBOROKba”, melyek április 15-20. (tavaszi szünetben), és július 19-26. között kerülnek megrendezésre, a kígyászlat mellett a terület botanikai érdekességeit is bemutatva, 10 fős létszámkeretig minden érdeklődőt tisztelettel meghívunk!!

HÜLLÉSZ MUNKACSOPORT

51. ábra. Csíkos vagy ugró sikló (*Coluber jugularis caspius* GMELIN)

Bellaagh Mátyás

Fészeképítés a Naszályon

Az 1999 decemberében megalakult Csirke Akció madarászcsoport a januári Tölgyes gyűlésen egész évre szóló programmal állt elő, melynek első kulcsfontosságú programjaként egy naszályi fészektelepítés szerepelt. Ez végül meg is történt! Ennek bemutatására vállalkoznék az elkövetkezendő néhány sorban.

Február 12-én a kora reggeli órákban Budapest Keleti pályaudvarról rajtolt el ötfős kis csapatunk, hogy egy Fiat Punto segítségével eljussunk a már jól ismert Vác melletti hegyekbe. Megérkezvén első feladatunk a fészek (fészkek) helyének körültekintő kiválasztása volt. Ez közel sem egyszerű, ha figyelembe vesszünk néhány kiemelendő szempontot.

1. Ismerni kell a megtelepítendő faj (jelen esetben: egerészölyv, vörös vércse, esetleg kerecsensólyom, stb.) fészkelési szokásait, pl. fészekmagasság, fészeknagyság, egyáltalán épít-e fészket, stb.
2. Ha lenne is a fészkelés szempontjából ideális fa, lehet, hogy a fészeképítés egyszerűen lehetetlen, mert pl. olyan vékonyak az ágak, hogy a fészeképítő igencsak megsínylené az akciót.
3. A fészkeknek zavarásmentes helyen kellene elhelyezkedni, mert a zavarás a fészkek teljes pusztulásához vezethet. Tekintve, hogy a Naszályon erdőgazdálkodás, bányászás folyik, továbbá közkedvelt kirándulólétele a népeknek, ez a feladat korántsem egyszerű.

Ezeket a nehézségeket átvergődtük magunkat, és sikerült egy fenyőt kiválasztanunk, mely a fenti kívánalmaknak megfelelt (többé-kevésbé).

Ekkor rátértünk a tényleges fészeképítésre. Ez első ránézésre úgy néz ki, hogy egy szerencsétlen flótás a fa tetején szambázva küzd az elemekkel (pl. gravitáció), a többiek pedig röhögnek rajta a biztonságos anyaföldről. Második ránézésre a következőképpen fest a helyzet: felmászik egy ember kötéllel a birtokában a kívánt ág villába (ághármasba), majd a kötéll segítségével húzza fel a különböző anyagokat. Elsőként egy fészekkeretet rögzít a fához, leginkább szögek és drótok segítségével. Fészekkeretként remekül funkcionál egy masszívabb bicikliabroncs, kisebb fészkekhez koszorúkeret, stb. Ha ez már a helyén van, akkor jöhetnek rá az először vastagabb, majd egyre vékonyabb ágak. Ezek után kerül a fészkekbe az apróbb ágakból, levelekből, földből, egyéb törmelékekből álló elegy tömítőanyagként. Mikor a fészkek ténylegesen készen áll a költő madár fogadására, gondoskodnunk kell a megfelelő berepülésről, hiszen lehet, hogy a megfelelő hely egy ágdzsumbujban található. (Egy-két ügyes baltacsapással minden megoldható!) A fészeképítés módja nagyjából így nézne ki. Szabványosításról mégsem beszélhetünk, hiszen mindig az adott környezet szabja meg az építendő fészkek méretét, formáját, építésének módját.

A Naszályon az idő erőteljes hiányának és a helyi viszonyoknak köszönhetően végülis két műfészket sikerült kihelyeznünk. Kíváncsian várjuk, hogy elfoglalják-e, és hogy milyen faj(ok) telepednek meg alkotmányainkban. Az eredmény felkutatására, megfigyelésére szívesen várjuk az érdeklődőket.

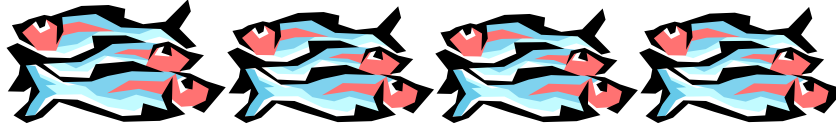
Végül, de természetesen nem utolsósorban köszönetet kell nyilvánítanunk néhány lelkes fészeképítő emberkének:

Cserhádi Mátyás
Pájer Noémi
Szabó István
Vargha Zsófia

Lázár Viktor

Meghalt a Tisza...

Tudósítás a február 20-án Budapesten rendezett békés felvonulásról

Körülbelül mindannyian tudjuk, miről van szó. Ezért ez a cikk nem is a szakmai oldalát kívánja megvilágítani az eseményeknek, hanem a társadalomban keltett visszhangot próbálja közvetíteni Nektek. Tudom, a vélemények megoszlanak az ilyenfajta felvonulásokról. Sokan feleslegesnek tartják, hisz ami megtörtént, megtörtént, és már úgysem tudunk változtatni rajta. Ez így igaz. Nem tudjuk visszafordítani az idő kerekét, nem tudjuk megakadályozni a múltbeli katasztrófákat. Közölni azonban tudjuk a bánatunkat, érzékeltetni a külvilággal, hogy igenis súlyos veszteségek érték minket, és nem túlozzuk el az ügy jelentőségét, ahogy egy ausztrál újság azt tudni véli.

Bizony, azt nem lehet mondani, hogy túldramatizáljuk a helyzetet, hisz az országos szinten meghirdetett budapesti felvonulásra csupán egy maroknyi ember gyűlt össze a Bem téren, szinte nevetségessé téve a környezet- és természetvédelem hazai megítéltségét. A "tömeg" mindössze néhány lelkes biciklistából, elhanyagolható számú zöld civil szervezetből, kiemelve az MME-t, és pár arra vetődött járókelőből állt, a maradékot pedig az ügyet fontosnak érző emberek képezték. Igaz, a gyászmenetről a televízió nem tett említést az azt megelőző napokban, de az újságokból kellőképpen lehetett értesülni. Mi lehet hát az oka az ekkora érdektelenségnek? Fogjuk az általános magyar mentalitásra, a nép pesszimizmusára, a lustaságra, az elfoglaltságra, azaz "van nekem jobb dolgom is, mint pár döglött hal miatt felvonulgatni", a reményvesztettségre, vagy inkább ne is fogjuk semmire? Egyszerűen nem érdekelte őket? Hasonló gondolatok járhattak a szervezők fejében is, amikor a három órai kezdéshez képest fél négykor még mindig csak annyian voltunk, hogy kényelmesen ki tudtuk kerülni a kutyaszarokat a téren. Lassan elkezdtek a beszédek, melyek minőségileg igen vegyes képet mutattak, jöttek Romániából is, hogy ők sem tehetnek ám róla, úgyhogy ne gyűlölködjünk, volt sirató jellegű beszéd, és voltak értelmes gondolatok is, például kiderült, hogy az országot ökológiai agresszió fenyegeti.

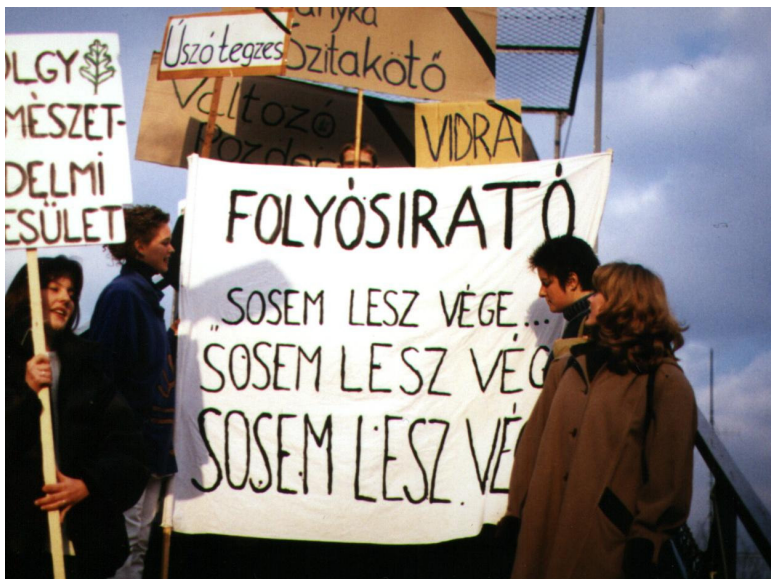
Mindezek után elindult a menet, át a Margit-hídon a Kossuth térre, lassan, csendesen, kímérten. Mindenütt tévé- és rádióriporterek cikáztak, pótolandó a kedves nézők előzetes értesítését, és a társaság exhibicionistább része kiélhette magát. Előttünk is ráerőszakolta magát valaki az egyik kereskedelmi tévé riporter nőjére, és abból, amit mondott, kiderült, hogy sok köze nincs az ügghöz, amelyért lejárja a lábát, viszont nagyon lelkesen hangoztatta véleményét a semmiről. Siralmas volt. Szépen átballagtunk a Margit-hídon, néztük a fejünk felett átsuhanó kormoránokat, néztük a Dunát, néztük az előttünk kígyózó kavalkádot. A Kossuth-téren ismét összezsugorodott a tömeg. Gyertyákat gyújtottunk, és meghallgattuk a maradék két beszédet. Itt már olajszállító hajókról, Mohiról és az ördögről magáról is szó esett, bevallom őszintén, nem mindig tudtam követni a fonalat.

De nem is az volt a lényeg, hogy nekünk felnyissák a szemünket, hisz akik elmentünk, valószínűleg tisztában vagyunk azzal, mennyire borús a helyzet a bolygónkkal, és mekkora az emberi gyarlóság. A beszédek jórészt a sajtónak, a médiának szóltak, mivel este mindegyik tévéhíradó közölte a felvonulásról pár percet. Végülis nem mondhatjuk, hogy az egész hiábavaló volt. Én legalábbis szeretném hinni, hogy volt értelme, és hogy ily módon lehet hatni az emberekre, a külvilágra. Igenis a kampányolás is keményen hozzátartozik a természet- és környezetvédelemhez, és szeretném, ha ezt belátnák azok, akik ezen a területen kívánnak ténykedni a jövőben.

Dorogman Csilla

„Folyósirató”

A budapesti tüntetés után egy hónappal a Tölgy Természetvédelmi Egyesület is megemlékezett a folyóink élővilágát károsító, pusztító környezetszennyezések hatásairól. Mintegy 130-an egy szomorú séta keretében és igen gondolatébresztő beszédek hallgatva áldoztunk az elpusztított élőlények emlékének. Erről a rendezvényünkről részletesebben a következő Tölgylevélben írunk...

Bakó Botond

A mi családunk

Rövid beszámoló és helyzetkép a Göncöl Szövetség január 28-i közgyűléséről – a teljesség igénye nélkül

Előveszem a jegyzetemet, a vázlatot, amit azon az illusztris napon készítettem, és vakarom a fejem búbját, hogyan vethetném ezt értelmes, kerek mondatokba. Olyan ez a helyzet, mint amikor édesanyámtól óvodás korában megkérdezték: Mit dolgozik az anyukád? És erre ő azt válaszolta: Hát, kávé főz, meg beszélget az emberekkel. Hiszen Anyu ennyit látott a dologból. Pedig a nagymamám akkoriban vezető politikus volt. (Az óvónénik persze azt hitték, presszós.) Én is, mint a Tölgy Természetvédelmi Egyesületnek, a Göncöl „gyermekének” tagja, a szervezetekről, a „családról” csak annyit mesélhetek, amennyit láttam-hallottam belőlük. Ezt szeretném Veled, kedves olvasó, megosztani, hogy lásd, hogy működik a gépezet, melynek mi csak kicsiny csavarja vagyunk.

A közgyűlés lényegében arról szólt, hogy a szövetség szervezetei beszámoljanak egymásnak arról, amit tavaly csináltak, és megemlítsék jövőbeli terveiket, mindezt pár percben összefoglalva. Mivel csak a közgyűlés felén vettem részt, ezért csak a múlt év eseményeit ölelném fel tagszervezetenként haladva.

Az első szó jogán, mint „családfő”, a Göncöl Szövetségről (GSZ) hallhattunk összefoglalót. A GSZ tavaly május óta működik, de még mindig nem szövetség teljesen. Már kezdenek a mozgalmi dolgok a szövetséghez kerülni, van pár szövetségi program is. Vannak tagscsoportok is, kiemelendő a Sünitábor, amelyre 1,5 millió forint ment el az 5 milliós összeforgalomból. A GSZ fontos feladata, hogy kielégítse a szervezetek infrastrukturális igényeit, mint például fénymásolás (a Tölgy is a GSZ segítségével sokszorozódik), gépkocsi stb. A GSZ működési költsége (csak hogy érezték az anyagi háttér súlyos voltát) 1,5-2 millió forintba rúgott. Idén már tudják, miből fognak gazdálkodni, mert megvan rá a pénz (már csak el kell költeni...). A GSZ működő programjai tavaly: közlekedési dolgok, környezeti nevelési programok, Sünitábor, hulladékkiállítás október-novemberben. A baj, hogy nem volt összefogó program, minden csak úgy ad hoc jelleggel folyt.

Megyeri Tibor (Hetyő) a Péntek Esti Csoporttól (PECS) nyilatkozott következőnek. A PECS programja főként sörözésből, túrázásból (Pádis, evezőstúra) állt. A taglétszám 8-10 fő, de azért nem kell őket lebecsülni, mert rövid idő alatt nagyon hatékonyak voltak.

Ezután következett Kizsel Vilmos az Albireótól (A), aki még a GSZ tiszteletbeli elnöke és a Göncöl Alapítvány kuratóriumi elnöke is. Tudni kell az A-ról, hogy nevét a hatyú szeme nevű csillagról kapta. Így ki lehet következtetni, hogy többnyire csillagászok tömörülnek e szervezetbe. Ők már elég vén rókák a színen, 1970 óta jelent meg havilapként kiadványuk, melyből idén 4 szám helyett csak 2 jelent meg. Körülbelül 80-100 fő az aktív taglétszámuk. A mai napig működik levelezőköriük. Klímacsoport nevű csoportjuk összeomlott, mire a források megjöttek, most van pénz, de nem lehet vele elszámolni. A csillagászkodás mai napig működik.

Bakó Botond, Tölgy Természetvédelmi Egyesület: erről az egyesületről nem írnék bővebben, hiszen eleget hallotok róla az újságban. Tény, hogy Botond aránylag röviden összefoglalta ideit, nagyon sikeresnek mondható évünket: van újságunk, teavetítünk a diadélutánokon, még mindig hajhásszunk a peléket a Naszályon, van rádióműsorunk, békát mentettünk, évadot nyitottunk-zártunk, bumbucozunk, fotózunk, már madarászcsoporthoz is van, meg egy csomó érdekes program...

Filó Andrea, a Süni Tábor-szervező Csoport képviselője mesélt a csoportról. A Bükk alján szerveznek különböző táborokat gyerekeknek. Tavaly új, fiatal szervező tagokkal gyarapodtak. Programjaik: táborok, tábortalálkozók, téli kirándulás. Az anyagi háttérrel a GSZ biztosítja. Körülbelül 20-25 taggal rendelkeznek. Tartottak 30 előadást a környezeti nevelésről. A 10 napos táborokban 6 szakmai vezető van a 6 család élén, egy mama vagy papa családonként, a programok a botanika, madarászat, geológia, néprajz, konyhaművészet, erdészet és vizes témakörökből kerülnek ki. 1 játék- és 1 kirándulónapot is tartanak a forgószínpadszerű programok mellett. Közös főzések.

Szinai Péter, Pest Környéki Madarász Kör (PKMK): 50 aktív tagjuk van, 5 éve működnek nem bejegyzettként, 1 éve bejegyzettként. Katasztrófális az anyagi helyzetük. Három tábor szerveztek, köztük a Füziketábort, és egy tábor Szlovákiában. Több programjuk volt tavaly: a Duna-szinkron, partifecskek vizsgálata, hattyúprogram. Füzi című újságjukból 4 számot jelentettek meg.

A Süni Egyesület Czipán Katalin beszámolójával folytatódott a közgyűlés. A Süni című lap előfizetőiből alakult az egyesület 1992-ben. Jelenleg 100-300 aktív taggal rendelkeznek. Nem minden előfizető lesz automatikusan tag, csak aki kéri. A SE egy felülről vezérelt egyesület, a vezetőség átrendeződőben van. Különböző projektjeik vannak, szolgáltatásaik között szerepel a Természet című újságon keresztül a Zöld hírek, van weblapjuk és Kék Süni Füzetek című kiadványuk is. Az éves keretük 7,7 millió forint volt, ebből 4,5 milliót fordítottak a Természet támogatására. Rendeztek szünmentő akciót is környezeti nevelés céljából, hogy hol élnek, hányat ütöttek el az utakon stb.

Nagy Vilmos, Ipoly Unió: ők Balassagyarmaton székelnek. Négy tevékenységi csoport köré szerveződnek programjaik: közlekedési csoport (vasúti kampány, kerékpárutak tengelyeinek megalakítása), környezeti nevelés (ipolyszögi oktatóbázison az 1. nyári táboruk), Nógrád megyei környezetvédelmi program (a negyediket elfelejtettem leírni). 30 fő körüli tagságuk van, növekedésnek indult, sokan részt is vesznek a programokban. Kialakulóban van egy holdudvar, akik érdeklődnek, ez kb. 20-25 fő. Ipolyszögön van egy méhészet teljes felszereléssel, ahová szeretettel várják azokat, akik meg akarják tanulni a szakmát. Nyertek zártkörű minisztériumi pályázatot, és kisebb összegeket más pályázatokon.

Kelemen Zoltán, a Két Keréssel Kevesebb Egyesület (KKK) képviselője a következőket említette meg. A KKK erőteljes kezdés után visszaesést mutatott: 93-ban 102 taggal rendelkeztek, most 10 aktív emberük van. A kerékpárok témában utaznak, két-három tevékenység köré csoportosulnak. A Budapest körüli kerékpárutak, az erdei kerékpáros utak (Börzsöny, Visegrádi-hg., Pilis) fejlesztésén dolgoznak. A szentendrei-szigeti kerékpárút-hálózatot is ők szervezik. Kilátásai homályosak – mondta Kelemen Zoltán.

Pataki Zsolt, Göncöl Alapítvány (GA): A GA a GSZ tagszervezeteinek ad háttérrel, a vagyont fejleszti. Feladatai közé tartozik: a Természet magazin (régén a Süni is) irányítása, vannak különböző kutatási programjaik, ezen kívül fontos feladatuknak érzik a környezeti nevelést és a társadalmi kapcsolatok kiépítését is. A tavalyi év elején belső átalakulások mentek végbe a GA-on belül. 4 csoportot (3 egységet) alakítottak: Természet magazin, környezeti nevelés munkacsoport (KMCS), térségi kutatások intézete (ők természetvédelemmel és területfejlesztéssel foglalkoznak) és az iroda, amely a funkcionális egységet alkotja. Különféle helyeken végeznek munkát. Az Ipoly Unió mellett ők is foglalkoznak környezetvédelemmel Nógrád megyében. A váci kistérség agrárstratégiája és területi fejlesztése is hozzájuk tartozik. A dunai kormánybiztosi iroda a Duna-parthasználatról rendelkezik. A Nyugat-Cserhátban élőhely-térképezést és természetvédelmi tevékenységet folytatnak, idén tájtérképezést végeznek Házi Judit vezetésével. A Szentendrei-szigetre fejlesztési tervet készítettek. A Természet magazin helyzete a sok krízis és a bizonytalan források ellenére stabilizálódott év végére. A GA 15 emberből áll, változó a létszám. Tavalyi költségvetésük 43 millióra rúgott, ennek fele a Természetre megy el, továbbá fenn kell tartani a szentendrei és váci intézetet, a Göncöl Ház Vácott fejlesztésre szorul, közösségi helyet szeretnének belőle.

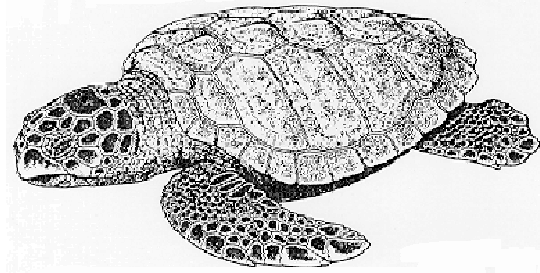
Dukay Igor szólalt fel ezután a Hálózat az élővizekért (HÉ) nevében. A HÉ keveredett a GA-val. Tavaly takarékoskodtak a pénzzel, mert egy vizes kézikönyvet készülnek kiadni, amely 5 vízvizsgálási módszert összegez. A könyvön 17 szerző dolgozik.

Breuer László (őt már jól ismerjük, ő tartotta a márciusi teadélutánunkat), Pangea Egyesület: Pénzügyi helyzetük rossz volt, de ez nem mutatkozott meg a hangulatban. 6 tábort szerveztek, többek között Úrkúton és Pénzesgyőrben, ahol egy oktatóközpontot alakítottak ki, itt 800 gyerek fordult meg az előző évben. 12 erdei programmal és 7 „gyerekbutító” televíziós adással büszkélkedhetnek. 110 tag alkotja az egyesületet, közülük 80-an aktívak, továbbá 600 fős pártoló tagságuk van.

Molnár Viktória

Teknősök reflektorfényben

A MEDASSET (Mediterranean Association to Save the Sea Turtles) önkéntes segítői javában tartották az előadást a Chania-öböl legfényesebb luxusszállodájának halljában. A jórészt német turistákból álló csoport érdeklődve hallgatta a varázslatos tengeri szirének élettörténetét, amikor hirtelen helyi kisleányok hangosan kiáltozó raja rontott be a terembe: “Kibújtak!” “Láttunk néhányat!” “Jöjjenek gyorsan!”. Az önkéntes fiatalok, nyomukban a turistákkal az előadást félbehagyva rohantak ki a fészkekhez. Először csak néhány, aztán egyre több és több apróság küzdötte ki magát a lágyhéjú tojásokat fedő fél méter vastag homokréteg alól. Érkezésüket a szálloda éjszakai fürdőzésre csábító, vakító reflektora köszöntötte. A szívárványhártyát égető fényben a kisteknősök össze-vissza kóvályogtak, nem találták az életet jelentő tengerhez vezető utat. Az álcseropes teknősök (*Caretta caretta*) megmentésén fáradozó csoport tagjai pedig tehetetlenek voltak, nem segíthettek a teknősökön, nem kaphatták föl őket egyenként, mert azzal halálos ítéletüket mondták volna ki. A frissen kikelt apróságoknak ugyanis a fészektől a tengerig vezető hosszú úton indul be izomzatuk működése, és ennek következtében melegeknek fel és erősödnek meg annyira, hogy átvészeljék az élet első megpróbáltatásait. Ekkor vésődik be agyukba az a láthatatlan útvonál, amely majd 25-30 év múlva újra visszavezeti őket ide, hogy saját tojásaikat lerakva biztosítsák a faj fennmaradását.

Évente kétszer (nyár elején és végén) több ezer álcseropes teknős érkezik Kréta partjaihoz, hogy a pihenni vágyók és szállodaláncok által elfoglalt öblökben megtalálják egykori bölcsőjüket, és az aranyárga homok gondjaira bízzák tojásaikat. Először mellső lábaikat használva páncéljuk méretével megegyező nagyságú mélyedést ásnak a parti fövénybe, majd közvetlenül a testük alatt hátsó lábaikkal külön tojáskamrát alakítanak ki. Ebbe a cylinder alakú üregbe rakják le 100-nál több, pingpong labda nagyságú tojásaikat. A fészkek befedése után, kimerülve, levegő után kapkodva annyi erejük marad csak, hogy súlyos testüket visszavonszolják a tengervízbe. Az 1-2 óráig tartó ceremónia erőfeszítése mindössze az, amit az anya utódai gondozására fordít. A tojások kikeléséig körülbelül 60 nap telik el. A születendő kisteknősök ivarát a kelés ideje alatti hőmérséklet határozza meg, egy bizonyos érték alatt hímezzé, felette pedig nőstényekké fejlődnek. Természetes körülmények között egyenlő arányban születnek a két nem képviselői. A két hónap leteltével a kisteknősök még a homok mélyén vannak, amikor feltörik tojásuk héját, majd elindulnak a szabad levegő felé. Néhány centiméterre a talajfelszíntől megállnak, és megvárják az éj leszálltát. Nem sokkal éjfél előtt bújniak elő, majd megkezdődik a versenyfutás az életükért. A mély víz biztonságát elérve eltűnnek, senki nem tudja hová mennek, merre járnak, míg évek múltán vissza nem térnek.

“Tegnap este vesztettünk, körülbelül 1500 apróság pusztult el. A reflektor vakító fényében nem találták meg a vízhez vezető utat, és sajnos nem tehattünk semmit. A szálloda tulajdonosa hallani sem akart arról, hogy lekapcsolja a lámpákat. Végül a feldühödött turisták nyomására, néhány percre végre eloltotta a fényforrásokat, és így néhány teknősnek esélye nyílt a menekülésre. Vesztettünk, de közben nyertünk is. Azzal, hogy a turisták mellénk álltak, aprócska lépést tettünk a mediterrán tengerekben élő teknősök megmenekülése felé. Az emberek bepillantást nyertek ezeknek a titokzatos élőlényeknek az életébe, megértették sebezhetőségüket, és segítségükkel talán egyszer majd a szállodák tulajdonosait is meg tudjuk győzni.”

A Chania-öböl 33 km hosszú homokfövényén 1999-ben több mint 500 fészket raktak az álcserpes teknősök. A MEDASSET munkatársai a kritikus helyzetben lévő, emberi zavarásnak túlzottan kitett fészkekből összegyűjtik a tojásokat, és ragadozóktól (kutyáktól, macskáktól, sirályoktól...) elzárt, állandóan ellenőrzött mesterséges fészkekbe helyezik át őket. A természetes fészkek köré pedig figyelmeztető felirattal ellátott védőrácsot tesznek, és kövekkel rakják ki a tengerhez vezető utat. A kikelés közeledtével napközben rendszeresen ellenőrzik, hogy a kövek szorosan zárjanak, ne maradjanak kibújók, éjszaka pedig, hogy semmi és senki ne zavarja meg az érme nagyságú teknősbébit.

A szállodákba érkező vendégeknek tartott ismeretterjesztő előadások mellett, a teknősvédelmi szervezet munkatársai a közeli városban lévő információs pultoknál szórólapokkal, ismeretterjesztő prospektusokkal próbálják felhívni a figyelmet a teknősök kritikus helyzetére. A tengeri teknősök több mint 100 millió évvel ezelőtt, a dinoszauruszokkal egy időben jelentek meg, de velük ellentétben túléltek a klímaváltozást, sajnos azonban úgy tűnik, hogy az ember természetromboló, területkövetelő tevékenységével nem tudnak megbirkózni. A környezetszennyezés, a tojásrakó helyek elvesztése a kipusztulás szélére sodorta őket, megmentésükre csak a természetvédelmi szakemberek, a szállodatulajdonosok, halászok, turisták összefogásával, együttműködésével van esély.

Újvári Beáta

„A magyar Csernobil”

Olyan ipari üzemekben, amelyek arany és ezüst kohászattal foglalkoznak – pl. galvanizálás közben – ciántartalmú, igen veszélyes szennyvizek keletkezhetnek. Az eljárás során a porrá tört kőzetből a nemesfémeket a hidrogén-cianid valamilyen sójának (nátrium-, kálium-cianid) oldatával oldják ki. Az arany és az ezüst ugyanis levegő jelenlétében kálium-cianid hatására kálium-arany-cianiddá, ill. kálium-ezüst-cianiddá alakul, amely vízben oldódik, és így a közettörmeléktől elválasztható.

A cián-hidrogén szintelen, mozgékony, nagyon illékony folyadék. Szaga kábító, a keserűmandulára emlékeztet. Vízrel, alkohollal, éterrel minden arányban elegyedik. A cián-hidrogén és sói rendkívül mérgezőek (mint azt kedves szomszédunk és társa maradandóan demonstrálták), a savnak már 0,05 g-já is halálos lehet.

Hatása a szervezetben végbemenő oxidációs folyamatok gátlásában nyilvánul meg, mivel a hemoglobin vas részéhez kapcsolódik. A hal emiatt megfullad, de a halál után előfordulhatnak még izomrángások, ami célzottan egynéhány külföldi szakértő megtevesztésére történik, hiszen hallottuk, hogy a tünetek nem ciánmérgezésre utalnak, hanem megfázásra. Ill. a Capital román gazdasági hetilap szerint maguk a magyarok pusztították el a halakat óvatlanságból, mert megijedtek a ciántól, ezért nagy mennyiségű nátrium-hipokloridot öntöttek a tiszai halnevelődkbe, s az ettől elpusztult haltetemeket a partra vonszolva ország-világ előtt mutogatják, megpróbálva lejáratni a románokat és megakadályozni a NATO/EU csatlakozásukat.

Egy rövid eseménynaptár

Január 30. vasárnap: 100 000 köbméter szennyvíz került a Lápos egyik mellékágába, a Zazar folyóba 18 mg/l hatóanyagtartalommal.

Február 1. kedd: 11 órakor tetőzött a szennyező hullám Szatmárnémeti térségében 7,7 mg/l koncentrációval (ez az érték a magyar felszíni vizekre vonatkozó határérték hetvenhét-szerese). Elrendelték a II. fokú vízminőségi készülséget.

Február 2. szerda: Késő este a szennyvíz, ami eddig a Szamos hazai 40 km-es szakaszán haladt elérte a Tiszát. Zazar községben sikerült betönni a 25 méteres szakadást a gáton, amin át a szennyezett víz a Lápos patakba, majd a Szamoson át a Tiszába ömlött.

Február 6. vasárnap: Tiszalöknél már literenként 3,2 milligramm szennyezést mértek.

A Szamoson, valamint a Tisza Tiszalök feletti szakaszán a teljes halállomány elpusztult. A Szamosba a mikroszkopikus méretű élőlények a betorkolló erekből szinte azonnal visszatértek.

Február 8. kedd: Szolnokon a határérték 10-szeresét mérték.

A Tisza mentén Szolnok az egyetlen olyan település, amelynek alig van a talajból kinyerhető vize, ezért a csapokból a Tisza megtisztított vize folyik. A Szolnok ivóvizét mentő megelőző intézkedések sorába tartozik, hogy a Tisza-tó környéki tározókból vizet engedtek a folyóba. A cél az volt, hogy így is hígítsák az erősen szennyezett víz koncentrációját. Ezzel egy időben megkezdték a kiskörei tározó vízszintjének lassú emelését, hogy így tovább hígulhasson a szennyezőanyag-koncentráció. Kovács Gábortól, az Alsó-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság (ATIVÍZIG) igazgatójától arról értesültünk, hogy a Kiskörei tárolóban nem csak azért végeznek duzzasztást, hogy a szennyeződést hígítsák, hanem azért is, hogy a Tiszán és mellékfolyóin zajló áradás miatt nehogy valahol átbukjon a töltéseken a szennyezett víz. Ez azért is kiemelkedő jelentőségű, mert a mérgező víz nem csak cianidot tartalmaz, hanem nehézfémeket is (réz, ólom, cink), melyek káros hatása sokkal hosszabb távú, mint a cianidoké. Ezért az egyik legfontosabb feladat annak megakadályozása volt, hogy az állóvizekbe (holtágakba, tavakba, árterekbe) bejusson a méreg.

Február 9. szerda: A Csongrád Megyei Védelmi Tanács ülése után megtudtuk, hogy Trianonnak több köze van a döglött halakhoz, mint valaha is gondoltuk volna. A trianoni békeszerződés arról is rendelkezett, hogy az abban érintett országok kötelesek a határon átnyúló környezetvédelmi problémák esetén együttműködni. A szerződés nem rendelkezett viszont a kártérítésről. Ezt a

problémát a Szófia-i Konvenció szabályozta, melyet Románia nem írt alá, így a román vízügyi hatóságok együttműködésére számíthatunk, de kártérítésre nem.

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága kedden Genfben közleményben hívta fel a figyelmet arra, hogy ha több ország ratifikálta volna az ipari balesetekre és a nemzetközi víziutakra vonatkozó ENSZ-konvenciókat, az hozzájárulhatott volna a mostani katasztrófa okozta károk legalább részleges megelőzéséhez. Az ipari balesetek határokat átlépő hatásairól szóló konvenciót – amely egyebek között előírja az ilyen esetekben a szomszédos országoknak nyújtandó azonnali tájékoztatást – az érintett államok közül csak Magyarország írta alá.

Február 12. szombat: A szennyezés elhagyta az országot.

Kilencvenöt tonna cianid folyt le február hetedikétől tizedikéig a Tisza 40 km hosszú Heves megyei szakaszán a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (Kötivíz) Kiskörei Szakasztechnológiai Osztályának vasárnap elkészült gyorsmérése szerint. A szennyeződés levonulását követően 83 tonna haldetemet távolítottak el a Tisza-tóból és a folyóból; a mérgező dögöket Szikszóra és Debrecenbe szállították megsemmisítésre. (Mivel a dorogi hulladékégetőnek nem volt kifejezetten erre a hulladékra engedélye: „ciános is, meg halas is”).

Február 14. hétfő: A Dunán vonul tovább a ciánszennyeződés, a jugoszláviai szakaszon már megjelentek a haldetek. Itthon megszüntethették a vízminőségvédelmi készültséget. A méreg hullám következményei azonban még jó ideig adnak munkát a vízügyi és a környezetvédelmi szakembereknek. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület helyi csoportja a hét végén friss, egészséges hússal igyekezett elvonni a sirályok figyelmét a folyóban már csak nagy ritkán felbukkanó haldetekről.

Még alig hagyta el Magyarországot a ciánszennyeződés, máris koalíciós feszültséget keltett a kárfelmérés és a rehabilitáció felügyelete. Jó volna, ha a szokásos pártmarakodáson túl, összefogva a probléma elhárításán, enyhítésén és megoldásán is törnének a fejük a „nagyok”. Mert mikor elkezdtek vas-szulfáton, stb. vitatkozni, egyáltalán tudtak-e valamit arról, hogy milyen technológia, pontosan milyen cián-vegyület az, ami ellen terveket szőttek, hiszen a románok nem adták ki nagysikerű, „tökéletes” technológiájuk titkos adatait. Még a szennyezésről is csak 24 óra után értesítettek minket (A nagybányai prefektus mindössze 3 millió lejrel /40 000 Ft-tal/ büntette a késést). S vajon tényleg igaz-e, hogy a technológiájuk kifogástalan, csak az időjárás (erős olvadás) tehet a katasztrófáról?

Nem csak én, mint laikus találok felettébb furcsának ezt az állítást, hanem elbeszélgetve Dr. Török Gáborral, a SZIE Környezeti Elemek Védelme tanszék tudományos főmunkatársával elgondolkodtunk, vajon megvolt-e a havária védelmi-rendszer: övárak, övtöltés, vésztároló rendszer, aminek a funkciója az lenne, hogy megakadályozzák a vegyi anyag direkt szennyezését egy esetleges gátszakadás, a sok csapadék okozta túlfolyás esetén.

Tudomásom szerint 1998-ban a bukaresti Evenimentul Zilei is megírta, hogy az ausztrál Esmeralda Exploration Ltd. hiába fektetett be 40 millió dollárt, a működési engedély megadását többször megtagadták. Kiderült, hogy az új technológia során ciántartalmú melléktermék keletkezik, amelynek az elhelyezéséről a társaságnak nem voltak elképzelései. Hosszas huzavona után a Máramarosi Környezetvédelmi Hivatal 1999-ben megadta az engedélyt, mivel a társaság létrehozott egy különleges földiárral bélelt derítomedencét. Az engedélyt idén januárban meghosszabbították 2001 márciusáig. (Valószínűleg sikeresnek bizonyult a nagyrészen állami tulajdonban levő vállalat /a min. 16 tonna aranyat a Román Nemzeti Bank vásárolta fel/).

Szeretném hinni, hogy törődött valaki a mérgezett hal- és egyéb tetemek biztonságos megsemmisítéséről, mert amit a média közzétett, nem biztat semmi jóval. Ha a haldeteket valóban csak a hagyományos fekete agrofóliába burkolva temették el, s nem HD (nagy sűrűségű) geofóliába, betartva a 102/1996 törvényrendelet szigetelő-rendszerének pontos kivitelezési tervét, akkor nem kell sokáig várnunk a szennyezett vízű kutak megjelenésére. Felettébb érdekelne, hogyan hat a klór-mész, amit a cián ártalmatlanítására szórtak ki a haldetekre, (vagy még jobb esetekben a zsákokra), ha nem érintkezik a hal belsejében lévő cián-vegyülettel. De ha a környező talajok „feljavítása” volt a cél, az bizonyára eredményes lesz.

Bár azt már most is tudjuk, hogy az iszapba nem rakódott le a ciántartalmú sóoldat, arról még nemigen vannak eredmények, hogy az iszap kolloidtartalma milyen mértékben kötött meg nehézfémeket. Nem kizárt, hogy a túlélő, visszatelepült halaink téli vereségükkor (iszapba bebújás) találkoznak még bőrükön, kopoltyúikon keresztül a „cég ajándékával”. Arról már nem is szólva, hogy az iszap a megújuló táplálékláncnak is startpontjául szolgál majd.

Azt pedig csak remélhetjük, hogy a megmaradt tiszai halfajaink ivarszervét a szennyezés során nem érte kár, és hogy a kevés idei ívás legalább sikeres lesz.

Néhány adat a Tiszában élt halfajainkról és azok veszélyeztetettségéről:

Az alábbi halfajainkról szóló adatokat a SZIE : MTA Állatnemesítő Kutatócsoport halászati szakmérnökének és biológusának, Keresztessy Katalinnak a Természetesvízi halfaunisztikai monitorozás című munkája alapján közlöm, a teljesség igénye nélkül.

Jelzések: az IUCN (Nemzetközi Természetvédelmi Unió) kategóriái a veszélyeztetettség mértékére:

E (endangered): Közvetlenül veszélyeztetett fajok: izolált, kisebb kiterjedésű élőhelyen, alacsony sűrűségben előforduló fajok csoportja. Emberi beavatkozásra (vízrendezés, állatok itatása stb.) azonnal eltűnéssel reagálnak.

V (vulnerable): Aktuálisan veszélyeztetett fajok csoportja, ritka előfordulásúak, érzékenyek a környezeti változásokra.

R (rare): Ritka halfajok csoportja, sohasem voltak tömegesek, állományuk fennmaradhat.

EXT. (extinct): Kihalt halfajok, önfenntartó populációik már nem élnek az adott ország területén, esetleg nagyon ritkán egy-egy példánya alkalmi vendégként tűnik fel. Pl.: viza, mely vándorló faj lévén, véletlenül együtt „zsilipel” a Vaskapunál egy-egy nagyobb hajóval.

X: igen ritka, 1-3 példány

XX: közepesen gyakori, 3-10 egyed a mintavételi egységben

XXX: gyakori, 3-nál több egyed

<u>Halfaj</u>	<u>Gyakoriság</u>	<u>Veszélyeztetettség</u>
Acipenser stellatus (sőregtök)		EXT
Acipenser ruthenus (kecsge)	XX	V
Anguilla anguilla (angolna)	X	R
Eudontomyzon mariae (tiszai ingola)		E
Leuciscus leuciscus (nyúldomolykó)	X	R
Tinca tinca (compó)	X	R
Gobio gobio (fenékjáró küllő)	X	R
Zingel streber (német bucó)	X	V
Zingel zingel (magyar bucó)	X	V
Lota lota (menyhal)	XX	V
Sabanejewia aurata (balkáni csík)	X	E
Carassius carassius (kárász)	X	R-V
Silurus glanis (harcsa)	XX	I (intermedier=átmeneti)
Leuciscus idus (jász)	XX	I
Blicca bjoerkna (karika keszeg)	XXX	I
Rutilus rutilus (bodorka)	XXX	C (common=közönséges)
Alburnus alburnus (kűsz)	XXX	C
Esox lucius (csuka)	XX	C
Aspius aspius (balin)	XX	C

Betelepített fajjaink:

Ctenopharyngodon idella (amur)

Pseudorasbora parva (razbóra)

Carassius auratus gibelio (ezüst kárász)

Aristichthys nobilis (pettyes busa)

Hypophthalmichthys molitrix (fehér busa)

Ictalurus nebulosus (törpe harcsa)

Proterorhinus marmoratus (tarka géb)

A haltetek nagy részét a betelepített, tömegesen elszaporodott fajok tették ki, valamint a süllő. Az amúgy is csökkenő populációjú 21 védett, veszélyeztetett faj pusztulása kevésbé látványos ugyan, de annál súlyosabb probléma. Sokkal kisebb tűrőképességük miatt ezek pusztultak el először. Nagy probléma az is, hogy a szaporításukról sok faj esetében igen keveset tudunk, ez nagymértékben meghatározza majd a visszatelepítés eredményességét.

Azt, hogy a kár milyen mértékű még nem tudjuk pontosan, de az biztos, hogy vannak olyan károk, amelyek felbecsülhetetlenek. A Tisza, Alföldünk még vadregényes folyója, nemzeti öntudatunk büszke hordozója, mely elrejti, megnyugtatja a világ zaja elől menekülő magyart és nem magyart, halott. Megmentésére, feltámasztására még jó ideig nem tehetünk semmit. Magára maradva küszködik lenn a mélyben az élet. Biztató jel azonban, hogy tiszavirág-lárvákat találtak Tiszabábolna és Tiszadorogma között, amikor mintát vettek a folyó márgás, agyagos partszakaszán a mederből. A lárvák valószínűleg azért éltek túl a folyó történetének legnagyobb természeti katasztrófáját, mert a márgás folyómeder megvédte őket. A tiszavirág védett kérészfaj, és Magyarországon kizárólag a Tisza mentén él. Lárvaélete 3 évig tart, a kifejlett példány azonban csak néhány óráig, a nász ideje alatt él.

Ha már biztosak leszünk abban, hogy a halaink számára táplálkozás szempontjából megfelelő a folyó, megkezdhetik a visszatelepítést, illetve a maguktól visszatelepült egyedek szaporodásának sikerességét biztosító műveleteket.

Egyetemünk (SZIE) Állattenyésztési Intézetének Halászati Laboratóriumában dolgozó Dr. Urbányi Béla és Horváth Ákos Phd. hallgató a veszélyeztetett halfajok mesterséges megtermékenyítésével, genommanipulációjával, spermamélyhűtéssel kombinált eljárással foglalkozik, melynek kiemelkedő jelentősége lehet a Tisza megmentésében. A genommanipuláció segítségével, kiegészítve a spermamélyhűtéssel a már kihalt tiszai fajok is újból létrehozhatóak. Feltéve, hogy van lehűtött spermájuk.

„Ha felhasználják egy közeli rokon faj ikráját, melynek inaktiválják a genomját, tehát megakadályozzák, hogy annak genetikai anyaga átkerüljön az utódba, majd megtermékenyítik egy kihaltfélben lévő vagy veszélyeztetett faj mélyhűtött spermájával és androgenezist hajtanak végre, akkor visszakapják az eredeti, védett fajt, mely kromoszómáit kizárólag az apai egyedtől szerezte.” – nyilatkozta Horváth Ákos Phd. Hallgató.

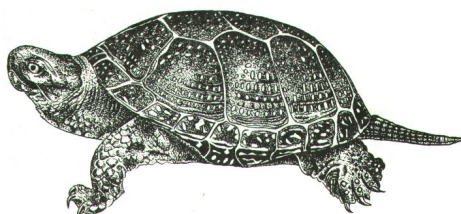
A módszer tényleg sikeres, hiszen Dr. Urbányi Bélának sikerült pontyokra segítségével aranyhalat létrehoznia, pedig a ponty és az aranyhal két külön faj. A módszer nem új, fejlettebb országokban már régóta foglalkoznak ezzel, sőt jelenleg már azon dolgoznak a szakemberek, hogy egy bizonyos életközösség, populáció génállományát tartsák fenn, s nem konkrétan a fajt. Erre a célra génbankokat állítottak fel pl. Wales környékén.

Ma Magyarországon eddig senki sem támogatta a mélyhűtő génbankokat, legalábbis halaknál nem. Élő génbank is csak pontyból van Szarvason.

Talán végre egy hozzáértő kormánybiztos kezében megindulhat a fejlődés, a fejlesztés a hazai vizeink megmentése érdekében. Talán még nincs minden veszve. Talán...

Kis Zsófia

Üdv mindenkinek!

Körülnéztünk a neten, és kiírtuk Nektek néhány környezet- és természetvédő szervezet honlapjának címét. Reméljük, hasznát veszitek.

- Alba Kör: www.zpok.hu/albakor
- Benedek Elek Barlangkutató és Természetvédelmi Egyesület: www.csicontact.tripod.com/bebte
- Bocs Alapítvány: bocs.hu
- Energia Klub: www.energiaklub.hu/eletfa
- Fauna Egyesület: www.enviroweb.org/fauna
- Felső Tisza Alapítvány: www.bgytf.hu/ szept
- Föld Napja Alapítvány: www.foldnapja.okotars.hu
- GAIA Ökológiai Alapítvány: www.zpok.hu/gaia
- GATE Zöld Klub: spike.fa.gau.hu/zoldklub
- Göncöl Alapítvány: www.goncol.zpok.hu
- Göncöl Szövetség: www.goncol.hu
- Gyűrűfüi Alapítvány: www.gaia.org/gyurufu
- Hulladék Munkaszövetség: www.humuszu.hu
- Ipoly Unió: www.zpok.hu/ipoly
- Két Keréssel Kevesebb Egyesület: www.zpok.hu/kkk
- Környezetvédelmi Szolgáltatók Szövetsége: www.kszs.hu
- Levegő Munkacsoport: www.levego.hu
- Magyar Madártani Egyesület: www.mme.hu
- Magyar Természetvédők Szövetsége: www.zpok.hu/mtvsz
- Ökoszolgálat Alapítvány: www.okoszolgalat.hu
- Ökotárs Alapítvány: www.c3.hu/okotars
- Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület: www.zpok.hu/pangea
- Pest Környéki Madarász Kör: www.zpok.hu/pkmk
- Somogy Természetvédelmi Egyesület: www.stvsz.hu
- Süni Egyesület: www.zpok.hu/suniegy
- Zöld Pók Hálózat: www.zpok.hu
- Zöld Szív Ifjúsági és Természetvédő Mozgalom: www.c3.hu/zsziv

Az alábbi szöveget én írtam, de a többit nem!

Többen kérdeztétek már, hogy mi van az egyesületünk honlapjával. Hááát, megvanni megvan, de tetszhalott. Az utolsó frissítés úgy '98 októbere táján történt. Tehát ezúton keressük azon számítógép szakik jelentkezését, akik egy-egy mosolyért cserébe, no és fanatizmusból is, de segítenének a honlap frissítésében, vezetésében, stb. Na, jó, a váci Deákvári Fagyibár nevezetű műintézetben vendégeim egy fagyikehelyre!

A honlap címe egyébiránt: www.fang.fa.gau.hu/ bertalan

Üdv: **Botond**